

in *De val van Hippocrates*, het romandebuut van arts en filosoof Menno Lievers (°1959): daarin is de locatie een ronduit inferieur (Haags) hospitaal aan het eind van de jaren 1980, waar met patiënten niet fatsoenlijk wordt gecommuniceerd en waar zij vaak geen verantwoorde diagnose krijgen. Het percentage patiënten dat sterft, ligt onredelijk hoog en er is zelfs een afdeling, de vijftiende verdieping, waar men lieden deponert die ten dode zijn opgeschreven. Het lijkt een karikaturale beschrijving van wat in die tijd in een ziekenhuis kon gebeuren, maar Lievers heeft in het vakblad *Medisch contact* verklaard dat hij zich wel degelijk aan de werkelijkheid heeft gehouden: hij heeft zelf een tijdlang in zo'n hospitaal meegedraaid. De titel van de roman zou dus zeer wel een metafoor kunnen zijn voor de sterke achteruitgang, in zo'n vijftien jaar tijd, van het peil van de Nederlandse medische zorg in het algemeen en de behandeling van ziekenhuispatiënten in het bijzonder.

Nu is een van de kwaliteiten van deze roman dat hij meerdere lagen heeft. Hij geeft niet alleen een indruk van wat er allemaal misging in zo'n ziekenhuis, maar is ook en wellicht in de eerste plaats een psychologisch-ethische roman, waarin verteller en hoofdpersoon samenvallen in de figuur van Erik Liefco, een naam die – ongetwijfeld niet toevallig – lijkt op die van de auteur. Hij heeft zijn artsexamen gedaan en wil uiteindelijk specialist worden. Hoewel eerdere pogingen om zijn doel te bereiken zijn mislukt, meldt hij zich als “arts-assistent geneeskunde, niet in opleiding” bij het ziekenhuis in kwestie aan, zich realiserend welke moeilijke weg hem nog te wachten staat. Die was eind jaren tachtig inderdaad bijzonder lastig, omdat het aantal afgestudeerden dat specialist mocht worden van hogerhand was beperkt. Wie zoals Liefco onderaan op de medische ladder begon, had onder een grote concurrentie te lijden.

Een geboren arts is Liefco niet. Als hij eenmaal in het hospitaal aan het werk is gezet, uitgerekend op de vijftiende verdieping, doet hij wel zijn best, maar maakt hij nogal wat medische fouten. Ook bij zichzelf, want hij steekt zich in zijn eigen duim met een naald waarmee hij een aidspatiënt had geprikt. Vanaf dat moment verkeert hij in grote angst dat hij besmet is geraakt. Hij bestrijdt die angstgevoelens door buitensporig veel te drinken, wat uiteraard niet

[B] **EEN VAL MET GEVOLGEN.
OVER HET INTRIGERENDE ROMANDEBUUT
VAN MENNO LIEVERS**

In een column in *Vrij Nederland* (uit 1973, opgenomen in de bundel *Tamarkolommen*) vertelt Renate Rubinstein hoe zij, voor het ondergaan van een kleine operatie, in een (Amsterdams) ziekenhuis wordt ontvangen: “Bij de receptie komt een vriendelijke dame die in dit hotel ‘hoofdzuster’ heet je halen om je naar je kamer te brengen en te vragen wat je voor je ontbijt wilt. Daarna mag je doen wat je zelf wilt: je koffer uitpakken en in bed gaan liggen of iets anders. Je zou bijvoorbeeld op de wc kunnen gaan zitten, of in de gang lopen of met de lift op en neer gaan, maar ten slotte pak je toch maar je koffer en ligt om vier uur in de middag in bed.” De sfeer van vriendelijke zorgzaamheid die Rubinstein hier oproept, zij het met enige ironie die de lezer niet zal ontgaan, ontbreekt ten enen male

bevorderlijk is voor de concentratie op zijn werk. Overigens dronk hij als student ook al veel: geleidelijk aan komt de lezer te weten welk trauma hij met dat drinken probeert te verwerken en waarom hij door nachtmerries wordt geteisterd. Toen hij dertien was, wandelde hij met zijn jongere broer in de bergen: die gleed uit, viel in een ravijn en vond de dood. Dat Liefco op een gegeven moment uit het befaamde lange gedicht *Awater* van Martinus Nijhoff de regel “Ik heb sinds mijn broer stierf geen reisgenoot” citeert, maakt zijn gevoelens van pijnlijke schuld en eenzaamheid duidelijk. Hij heeft dan ook, zoals zijn verstandige vriendin Beatrijs feilloos aanvoelt, de studie medicijnen niet gekozen op grond van een intrinsieke motivatie, maar om die schuldgevoelens te bestrijden. Een tweede oogmerk was dat hij, door net als zijn grootvader het doktersberoep te kiezen, misschien de relatie met zijn moeder kon herstellen. Die had haar zoon zijn onoplettendheid nooit vergeven en had het contact met hem dan ook al lang verbroken.

In het ziekenhuis ontstaat een tweede verslaving bij Liefco, nu van erotische aard: hij vrijt met een hele serie verpleegsters. Wat de reden voor zijn obsessieve gedrag is, wordt niet duidelijk: Liefco ziet dat kennelijk zelf niet als vreemd en zwijgt er dus over. Het lijkt niet onaannemelijk dat hij zijn doodsangst met seks probeert te bestrijden; mogelijk wil hij met zijn veroveringen ook indruk maken op zijn collega's, die hem als arts niet helemaal serieus nemen. Een probleem is wel dat Beatrijs achter (enkele van) zijn escapades komt en als hij het ook nog met een prostituee, Magdalena, aanlegt (een knipoog van de auteur naar Vestdijks meesterlijke roman *De dokter en het lichte meisje*), breekt zij met hem. In de aantrekkelijke Surinaamse verpleegster Debbie, met wie hij in het ziekenhuis samenwerkt, vindt hij snel een vervangster. Net wanneer Liefco denkt dat alles zich goed ontwikkelt, slaat het noodlot toe. Slappend in het flatje van Debbie wordt hij midden in de nacht door de politie van zijn bed gelicht. De directeur van het ziekenhuis heeft hem, na raadpleging van zijn personeel, moord op een reeks patiënten aangewezen. Van het bureau wordt hij naar een psychiatrische kliniek gebracht, waar een forensisch psycholoog peilt of hij toerekeningsvatbaar is. Hij blijkt dat wel te zijn, maar lijdt aan een posttraumatische stressstoornis. In het langdurige proces dat volgt, voelt hij zich

steeds zwakker worden en moet hij herhaaldelijk de rechtszaal verlaten omdat zijn darmen opspelen. Hij moet aanhoren dat men argumenten voldoende heeft om hem te veroordelen. Eén van zijn voormalige minnaressen meldt dat Liefco steeds dienst had als er sprake was van een overlijdensgeval: dat kon geen toeval zijn! Hij wordt door de aanklager getekend als een ambitieuze persoon die gefrustreerd is geraakt omdat hij geen specialist is geworden. Mogelijkerwijs is hij besmet met het hiv-virus; desondanks heeft hij met verpleegsters en prostituees onbeschermd geslachtsgemeenschap gehad en zijn hulpvaardige vriendin bedrogen. Van enige erkenning van schuld is bij hem nog geen sprake geweest. Als Liefco weer permissie vraagt om naar het toilet te gaan, dondert hij op de grond en kan hij niet meer opstaan: het is een val van deze (dienaar van) Hippocrates, maar nog niet de definitieve. Een bevriende specialist die op de gerechtstribune zit (de enige die in zijn onschuld gelooft), brengt hem naar 'hun' ziekenhuis, waar hij hoort dat inmiddels is komen vast te staan dat hij hiv-positief is: hij wordt naar de vijftiende afdeling gebracht (een mooie ringcompositie.) Daar verzwakt hij zienderogen en krijgt hij hallucinaties. Dat hij sterven gaat, is zeker, al kan hij, omdat hij zelf de verteller is, zijn dood niet beschrijven. Zijn laatste gedachten zijn bij de val van zijn broer, die hij – te laat, maar dan toch – achterna zal gaan.

De vraag die de lezer zich na lectuur van deze roman ongetwijfeld zal stellen, is of Liefco schuldig was. Omdat er sprake is van een ik-verteller is alle informatie over wat er is gebeurd en gezegd van hem afkomstig: een objectief oordeel is dus in feite onmogelijk. Is men minder streng in de leer, dan zou men over de beschuldigingen van morele aard kunnen zeggen dat die door het verhaal van Liefco zelf wel bevestigd worden (zoals promiscuïteit, onbeschermd seks, verraad van Beatrijs). De aantijging dat hij verantwoordelijk is voor de dood van heel wat patiënten is begrijpelijk, maar kan niet bewezen worden.

Het is voor Nederlandse lezers volstrekt duidelijk dat Lievers zich voor het proces dat Liefco moet doorstaan, heeft laten inspireren door de affaire-Lucia de Berk. Deze Haagse verpleegster werd eveneens van seriemoord beschuldigd, omdat de patiënten die overleden steeds door haar alleen waren behandeld. De Berk is in 2004 veroordeeld en

heeft haar straf inmiddels uitgezeten. Op grond van nieuw wetenschappelijk onderzoek kwam er in 2010 een proces waarin zij van alle blaam werd gezuiverd. Dat was nog niet gebeurd toen Lievers zijn roman schreef, anders had hij zijn protagonist wellicht postuum in ere kunnen herstellen.

RUDI VAN DER PAARDT

MENNO LIEVERS, *De val van Hippocrates*, De Bezige Bij, Amsterdam, 2009, 287 p.
